אִמְרוּ לַסּוֹפֵר וְיִכְתּוֹב את הגט, וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיַחְתְּמוּ עליו, וּמְשׁוּם כֵּיסּוּפָא דְּסוֹפֵר חָיְישִׁי וּמַחְתְּמֵי חַד מֵהָנָךְ סָהֲדֵי וְסוֹפֵר סָהֲדֵיהוּ – ומכיון שחוששים לבייש את הסופר, שיחשוב שאין סומכין עליו לעדות, יבואו להחתים את הסופר עם אחד מהעדים, וּבַעַל לֹא אָמַר הָכִי – והרי הבעל לא כך אמר שיעשו, וכיון שהגט לא נעשה כציווי הבעל, פסול הוא.

מתרצת הגמרא, שאפשר שאכן ב'אומר אמרו' מודה רבי יוסי שמילי מימסרן לשליח, ובכל זאת אין לחשוש למכשול זה, כֵּיוָן דְּאָמַר מַר, שכשציווה הבעל לשנים שיאמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו כָּשֵׁר הגט, וְלֹא תֵּעָשֶׂה בֵּן בְּיִשְׂרָאֵל – אך מכל מקום אין לנהוג כך, נמצא אם כן שלֹא שָׁכִיחַ שייעשה גט ב'אומר אמרו', אלא על פי ציווי הבעל לסופר ולעדים עצמם, ולכן לא חששו לתקלה זו ו'חתם סופר ועד' בגט כשר.

הגמרא חוזרת ומקשה, וְלֵיחוּשׁ דִּילְמָא אָמַר לְהוּ לְבֵי תְּרֵי אִמְרוּ לַסּוֹפֵר וְיִכְתּוֹב וְאַתֶּם חֲתוֹמוּ – עדיין נחוש שמא אמר הבעל לשנים, אמרו לסופר שיכתוב גט ואתם בעצמכם חתמו עליו, שבאופן זה ניתן לעשות כן לכתחילה [כמו שיבואר להלן], וְאָזְלִי הָנָךְ – והלכו אלו המצווים מפי הבעל מְשׁוּם כֵּיסּוּפָא דְּסוֹפֵר, וּמַחְתְּמֵי לֵיהּ לְסוֹפֵר בַּחֲדֵי חַד מֵינַייהוּ – ויחתימו את הסופר עם אחד מהם, וּבַעַל לֹא אָמַר הָכִי – והבעל הרי לא כך אמר, ונעשה הגט שלא כרצונו, ופסול.

דוחה הגמרא, אָמְרֵי, הָא נַמִּי – אף באופן זה כָּשֵׁר וְלֹא תֵּעָשֶׂה הוּא, משום שיש לחשוש שמא יבואו לעשות כן אף כאשר יצוה הבעל שיאמרו לסופר שיכתוב ולאחרים ויחתמו. ומבררת הגמרא את הקושיא, הָנֵיחָא – אכן זה מיושב לְמַאן דְּאָמַר שאף באופן זה הגט כָּשֵׁר וְלֹא תֵּעָשֶׂה כן, ומכיון שגם גט כזה אינו שכיח לכן לא גזרו לפסול חתימת סופר בגט, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כָּשֵׁר וְתֵעָשֶׂה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מה יש לומר באופן זה, הרי שוב יש להקשות שנחשוש כן לדעת רבי יוסי, ונפסול חתימת סופר בגט.

הגמרא מיישבת את דעת שמואל באופן אחר: אֶלָּא רַבִּי יוֹסֵי תַּרְתֵּי אָמַר – בשני הדינים סובר רבי יוסי שפסול, בין באמר לשלשה, ובין באומר בפירוש 'אמרו', משום שמילי לא מימסרן לשליח, ולכך ניתן להעמיד את המשנה שחתם סופר ועד כשר כרבי יוסי, כיון שאין חשש שמא ציווה בידי אחרים. וּשְׁמוּאֵל סָבַר לֵיהּ כְּוָותֵיהּ בַּחֲדָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא – אלא ששמואל נקט להלכה כרבי יוסי רק בדין זה שהאומר לשלשה אין בכחם למנות אחרים, אך ב'אומר אמרו' שמואל חולק על רבי יוסי, וסובר שניתן לעשות גט באופן זה.

הגמרא חוזרת לדון בדברי רבי שהובאו לעיל, שפסק הלכה כרבי יוסי, גּוּפָא, אָמַר שְׁמוּאֵל אָמַר רַבִּי, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר מִילֵּי לֹא מִימְסְרָן לְשָׁלִיחַ.

אָמַר לָפָנַי רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי, מֵאַחַר שֶׁרַבִּי מֵאִיר, וַחֲנִינָא אִישׁ אוֹנוֹ, חוֹלְקִין עַל רַבִּי יוֹסֵי במשנתינו, וסוברים שאם אמר כן לפני שלשה, הרי הם בית דין ויכולים לחזור ולמנות אחרים, מָה רָאָה רַבִּי לוֹמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר לוֹ רבי, שְׁתוֹק בְּנִי שְׁתוֹק מדברינך, לֹא רָאִיתָ אֶת רַבִּי יוֹסֵי, שֶׁאִילְמָלֵי רְאִיתוֹ, הַיית מכיר בכך שנִּמּוּקוֹ עִמּוֹ, כלומר, שהיה לו הסבר וטעם בכל דבריו.

וכמו ששנינו בברייתא בשבחו של רבי יוסי, דְּתַנְיָא, אִיסִי בֶּן יְהוּדָה הָיָה מוֹנֶה שִׁבְחָן שֶׁל חֲכָמִים:

רַבִּי מֵאִיר, חָכָם, וְסוֹפֵר סת"ם. רַבִּי יְהוּדָה, חָכָם לְכְשֶׁיְּרָצֶה – כשהיה רוצה להיות מתון ולהתיישב בדבריו, היה חכם.

רַבִּי טַרְפוֹן נמשל לְגֹּל שֶׁל אֱגוֹזִין, כמו הנוטל אגוז אחד מערימת אגוזים, מיד כל שאר אגוזים נקבצים ונופלים זה על זה, כך כשהיה תלמידו של רבי טרפון שואלו דבר, היה משיבו, ומביא לו מיד ראיה לדבריו מן המקרא והמדרש, מהמשנה, ההלכה והאגדה, הכל יחד.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל נמשל לְחָנוּת מְיוֻזֶּנֶת שתמיד היין מזומן בה ללקוחות, כך תלמודו של רבי ישמעאל ערוך בפיו ומוכן מיד למי שנצרך ללמוד ממנו.

רַבִּי עֲקִיבָא נמשל לְאוֹצָר בָּלוּם [–סגור במסגירות]. כלומר, כמו שעושים בקופה גדולה של תבואה וקטנית שמחלקים אותה במחיצות, ליתן כל מין ומין בפני עצמו, כן עשה רבי עקיבא בתלמודו. שמתחילה למד מרבותיו כל מה ששמע מהם, פירושי המקראות והלכות מדרשים ואגדות, ונתן לבו לחזור עליהם ולשננם שיהיו סדורים בפיו כראוי, ולא אמר אלמד כל ענין בפני עצמו. וכשנעשה חכם גדול, סידר את המדרש, סיפרי וסיפרא, בפני עצמם, ולימדם לתלמידיו, וכן הלכות לעצמם ואגדות לעצמם.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי נמשל לקוּפַּת הָרוֹכְלִים, שכשבא רוכל לעיר, שואלים אותו אם יש לו מין בושם כל שהוא ומשיב כן, ושוב שואלים לו אם יש לו מין אחר ומשיב כן, כך רבי יוחנן בן נורי, אם היה אדם שואלו דבר בכל מקום, היה משיבו.

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה נמשל לקוּפָּה שֶׁל בְּשָׂמִים, שאף הוא היה מזומן להשיב לשואלו מכל מקום, כקופה של בשמים שיש בה מינים הרבה. אלא שאין קופה של בשמים מזומנת כל כך בקופה של רוכלין [שבה נשתבח רבי יוחנן בן נורי], מכיון שהרוכל שאומנותו בכך, הוא מרבה מינים יותר בקופתו, וגם קושר כל מין בצרור בפני עצמו כדי שיהיו מזומנים לקונים.

מִשְׁנַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, קֹב [–מידה מועטת] וָנָקִי, כלומר, שלא לימד הרבה כחביריו, אך מה שאמר בבית המדרש נקי הוא, ולעולם הלכה כמותו.

רַבִּי יוֹסֵי, נִמּוּקוֹ עִמּוֹ – פירושו וטעמו עמו על כל דבריו. וכמו שהשיב לעיל רבי לרבי שמעון בנו.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בן יוחאי טוֹחֵן הַרְבֵּה – שונה ולומד הרבה, וּמוֹצִיא קִימְעָא – מעט. מבארת הגמרא מהו 'מוציא קמעא', תָּנָא, מְשַׁבַּח קִימְעָא – היה שוכח מעט ממה שלמד, וּמַה שֶּׁמּוֹצִיא – אותו מעט שהיה שוכח ומוציא מדעתו, אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא סוּבִין [–קליפות החיטים]. כלומר, לא היה שוכח אלא דברים שלא היה נראה שהלכה כמותם, כאותם סובין שאין בהם צורך. וְכֵן אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְתַלְמִידָיו, בָּנַי, שָׁנוּ מִדּוֹתַי – למדו תורתי ושמועותי, כיון שֶׁמִּדּוֹתַי תְּרוּמוֹת – שבחרתי ובירררתי מידותי, מֻתָּרוֹת מִידוֹתָיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא – מתוך מה שבירר רבי עקיבא במידותיו ועשאם עיקר, ונמצא שמידותי עברו ברירה אחר ברירה.

הגמרא חוזרת לבאר את הדברים שהובאו לעיל לענין 'גט כשר ולא תעשה כן בישראל': גּוּפָא, בעל שֶׁאָמַר לִשְׁנַיִם, אִמְרוּ לַסּוֹפֵר וְיִכְתּוֹב את הגט, וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיַחְתְּמוּ, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, כָּשֵׁר, כיון שב'אומר אמרו' מילי מימסרן לשליח, וְלֹא תֵּעָשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל.

אָמַר לֵיהּ עוּלָּא לְרַב נַחְמָן, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שרַב נַחְמָן אמר כך לְעוּלָּא, מֵאַחַר דְּכָשֵׁר גט זה, אֲמַאי לֹא תֵּעָשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל, כלומר, מה חסרון יש בו בגט זה. אָמַר לֵיהּ, חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא תִּשְׁכּוֹר עֲדִים – יש לחוש שמא תשכור האשה שני שליחים שילכו ויאמרו לסופר שנשלחו על ידי הבעל לצוות לו לכתוב גט, וכן יאמרו לעדים ששלחם הבעל לצוות להם לחתום עליו ולהתנו לאשה, ובכדי למנוע חשש זה אין לעשות גט אלא על פי ציווי הבעל עצמו.

מקשה הגמרא, וּמִי חַיְישִׁינַן – האם חוששים אנו לעדים שיעידו שקר, וְהָתַנְיָא – והרי שנינו בברייתא, עֵדִים הַמְּחַתְּמִין עַל שְׁדֵה מָקָח – שטר מכירת שדה, וְעַל – או על גֵּט אִשָּׁה, לֹא חָשׁוּ חֲכָמִים לְדָבָר זֶה לומר שיהיו עדים אלו אסורים לקנות שדה זו [–שהעידו עליה] מן הלוקח, וכן לשאת אשה זו שהעידו עליה שנתגרשה, על אף שיש מקום לומר שהעידו משום שרצו לקחת השדה מן הלוקח, או לשאת את האשה, ומחמת כן שיקרו, אלא מכיון שמכירים אנו את חתימתם שאינה מזויפת, אין אנו חוששים שמא שקרו בעדותם שבשטר, ואם כן מפני מה נחשוש שמא תשכור האשה עידי שקר. מתרצת הגמרא, מַעֲשֶׂה לֹא עָבְדִי – אכן לעשות מעשה שקר ולחתום בשטר עבור הלוקח והאשה לטובת עצמם, זאת ודאי אינם עושים, ולכך אין לנו לחשוש שעשו כך, אמנם דִּבּוּרָא קָאָמְרִי

המשך בעמוד יד

– דיבור בעלמא לומר לאחרים לעשות הם עלולים לשקר.

דנה הגמרא באופן נוסף: **אָמַר** הבעל **לְשָׁנַיִם אִמְרוּ לַפּוֹפֶר וְיִכָּתוֹב** גט, **וְאַתֶּם חֲתוֹמוּ**, שבמקרה זה אין חשש שמא תשכור האשה עדים, כיון שבאופן שהם עצמם צריכים להיות עדים ולחתום אין לחוש שיחתמו בשקר אלא רק שמא יאמרו לאחרים לחתום.

ומביאה הגמרא שנחלקו בזה כמה וכמה אמוראים: **רַב חִסְדָּא אָמַר כָּשֵׁר וְלֹא תֵּיעָשֶׂה** כן, על אף שאין כאן חשש שמא תשכור עדים, מכל מקום יש לגזור שלא יעשו באופן זה כדי שלא יבואו לעשות לכתחילה אף באופן הראשון, שציוה הבעל לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו. **רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר כָּשֵׁר וְתֵיעָשֶׂה** כן אף לכתחילה, וכמו שנתבאר טעמו משום שאין חשש שמא תשכור האשה עדים. וכן **רַב נַחְמָן אָמַר, כָּשֵׁר וְלֹא תֵּיעָשֶׂה. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר, כָּשֵׁר וְתֵיעָשֶׂה.** וכן **רַבָּה אָמַר כָּשֵׁר, וְלֹא תֵּיעָשֶׂה. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, כָּשֵׁר וְתֵיעָשֶׂה.**

וְאִיכָּא דְּאַפֵּיךְ לְהוּ – ויש שהופך את שיטות רבה ורב יוסף במחלוקת זו, שלדעת רבה כשר ותעשה, ולדעת רב יוסף כשר ולא תעשה:

שנינו במשנה, אָמַר לַעֲשָׂרָה כִּתְבוּ גֵּט וְתְנוּ לְאִשְׁתִּי, אֶחָד מהם כּוֹתֵב עַל יְדֵי [– בשביל] כּוּלָּם, שכיון שלא אמר במפורש שרצונו שכולם יכתבו, כוונתו היא שאחד מהם יכתוב. אך אם פירש דבריו ואמר כּוּלְּכֶם כִּתְבוּ – כלומר שכולכם תשתתפו בכתיבה, באופן זה אֶחָד כּוֹתֵב כְּמַעֲמַד [– בפני] כּוּלָּם, דהיינו כשכולם עומדים שם ורואים כשהוא כותב ועושה כן על דעת כולם, שהרי ודאי אי אפשר שיכתבו כל העשרה ממש. וכן אם אמר הבעל לעשרה אנשים הוֹלִיכוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי, אֶחָד מהם מוֹלִיךְ עַל יְדֵי [– בשביל] כּוּלָּם. אך אם פירש ואמר כּוּלְּכֶם הוֹלִיכוּ, אֶחָד מוֹלִיךְ כְּמַעֲמַד כּוּלָּם, כלומר, שכולן הולכים עמו.

הגמרא מסתפקת באופן דומה: אֵיבַּעְיָא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה, מָנָה אוֹתָן – אם לא אמר לעשרה אנשים 'כולכם', אלא מנה את העומדים שם פלוני ופלוני ופלוני, וכששיים למנותם אמר להם כתבו גט לאשתי, מַהוּ הדין, האם מכך שמנאם נראה שכוונתו שכל אלו המנויים יכתבו, וכאומר להם 'כולכם', או שכוונתו לאחד מהם בלבד שהרי לא אמר בפירוש 'כולכם'.

ונחלקו בזה אמוראים, רַב הוּנָא אָמַר, מָנָה אֵינוֹ כְּכוּלְּכֶם, ודי באחד שיכתוב על ידי כולם. ורַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר דְּמִן רוֹמָה [– שם מקום] אָמַר, מָנָה חֲרֵי הוּא כְּכוּלְּכֶם, וצריך לכתוב את הגט במעמד כל אותם המנויים.

רב פפא מבאר שאין דעות אמוראים אלו חלוקות: אָמַר רַב פָּפָּא, וְלֹא פְּלִיגִי - רב הונא ורבי יוחנן אינם חלוקים בזה, אלא כל אחד דיבר באופן אחר, הָא דְּמָנָה כּוּלְּהוּ, וְהָא דְּמָנָה מְקַצָּתַיְיהוּ – אחד מהם דיבר באופן שמנה את כל העומדים שם, והשני דיבר באופן שמנה רק חלק מן העומדים שם. ובביאור החילוק אָמְרֵי לְהָאי גִּיסָא וְאָמְרֵי לְהָאי גִּיסָא – יש מהחכמים שאמרו לצד זה ויש שאמרו לצד אחר. כלומר, יש סוברים שבמנה את כולם הרי זה כפירש כולכם, ובמנה מקצתם אין זה כפירש כולכם, אלא רק המנויים צריכים לחתום. ויש שמבארים להיפך, שבמנה את כולם אין זה כפירש כולכם, שהרי אם לכך נתכוין היה לו לומר בפירוש כולכם, מה שאין כן במנה מקצתם הרי זה כאמר על אלו שמנאם כולכם, שהרי לא יכל לומר 'כולכם', כיון שלא רצה לצוות אלא לאלו שמנה.

הגמרא מביאה תקנה למנוע מכשול בגט שהבעל מצוה לרבים לעשותו: אַתְקִן רַב יְהוּדָה בְּגִיטֵּי דְּכוּלְּכֶם – רב יהודה תיקן בגט שמצוה הבעל במעמד רבים על עשייתו, שיש לחוש שמא יאמרו שכוונתו היתה שכולם יכתבוהו, ולא יכתבוהו במעמד כולם, או לא יחתמו כולם, ונמצא הגט פסול, לכך תיקן שכשאומר לרבים יכתבו בגט באופן זה, 'כך אמר לנו הבעל כְּתוֹבוּ אוֹ כּוּלְּכוֹן אוֹ כָּל חַד וְחַד מִינְּכוֹן' – כתבו את הגט, או כולכם או כל אחד ואחד מכם בפני עצמו בלי שאר חבריו, וכן יכתוב 'חֲתוֹמוּ אוֹ כּוּלְּכוֹן אוֹ כָּל תְּרֵי מִינְּכוֹן' – חתמו את הגט או כולכם או כל שנים מכם בפני עצמם, וכן יכתוב 'אוֹכִילוּ אוֹ כּוּלְּכוֹן אוֹ כָּל חַד וְחַד מִינְּכוֹן' – הוליכו את הגט לאשה, או כולכם או כל אחד ואחד מכם בפני עצמו.

רבא תיקן שיכתוב באופן אחר: אָמַר רָבָא, וְיִמְנִין הֲנָאִיז לֵיהּ לְדִבּוּרֵיהּ – פעמים שיקצר הבעל בדבריו, וְאָמַר כתובו כּוּלְּכוֹן וְלֹא אָמַר כָּל חַד מִינְּכוֹן – ולא יסיים לומר או כל אחד מכם, וְאָתֵי לְאִיפְּסוּלֵי – ויבואו לפסול הגט בשלא נעשה על ידי כולם. אֶלָּא אָמַר רָבָא, כך ראוי שיכתבו בגט, אמר לנו הבעל כְּתוֹבוּ כָּל חַד מִינְּכוֹן – כתבו גט, וכל אחד מכם יכול לעשות זאת, חֲתוֹמוּ כָּל תְּרֵי מִינְּכוֹן – חתמו בגט, וכל שנים מכם יכולים לחתום, אוֹכִילוּ כָּל חַד מִינְּכוֹן – הוליכו את הגט לאשה, וכל אחד מכם יכול להוליכו, שכשאומר בלשון זו ואינו מזכיר כלל 'כולכם', ודאי לא יבואו לטעות לפסול הגט אם לא עשו כולם:

הדרן עלך האומר

פרק שביעי - מי שאחזו

משנה

מִי שֶׁאָחֲזוֹ חולי הדעת הנקרא קוּרְדְּיָיקוֹס – שידה השולטת באדם כאשר שותה הרבה יין חדש מן הגת אשר עדיין לא תסס, ומחמת כן אין דעתו מיושבת עליו, וְאָמַר בתוך חוליו כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי, דינו כאילו לֹא אָמַר כְּלוּם, לפי שאין דעתו מיושבת עליו, ואין כתיבת גט אלא מדעת המגרש כשהוא בדעה צלולה.

וכן אם אָמַר כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי כאשר היה בריא וצלול בדעתו וַאֲחָזוֹ קוּרְדְּיָיקוֹס טרם הספיקו לכתוב הגט, וְחָזַר תוך כדי חוליו וְאָמַר לֹא תִּכְתְּבֻנוּ, אֵין דְּבָרָיו הָאַחֲרוֹנִים כְּלוּם וכותבים ונותנים הגט. שכשם שאין עשיית הגט אלא מדעת המגרש כן ביטול הגט אינו אלא מדעתו.

אדם שנִשְׁתַּתֵּק [נעשה אלם מחמת חולי] וְאָמְרוּ לוֹ, נִכְתּוֹב גֵּט לְאִשְׁתְּךָ, וְהֵרְכִּין – נענע בְּרֹאשׁוֹ כמסכים לדבריהם, אך אין אנו יודעים אם דעתו מיושבת עליו, כּוֹתְבִין – שואלין אוֹתוֹ שֶׁלֹּשָׁה פְּעָמִים על שלשה דברים אחרים שראוי להשיב עליהם 'הן', ושלשה פעמים על דברים שראוי להשיב עליהן 'לאו', אִם אָמַר עַל לָאו, לָאו – כלומר שהרכין ראשו כדרך הרכנת בני אדם על דבר שתשובתו לאו. וְעַל דבר הראוי להשיב עליו הֵן הרכין ראשו כדרך הרכנת בני אדם לאות הֵן, חֲרֵי אֲלוּ יִכְתְּבוּ הגט וְיִתְּנוּ, שהרי בדיקה זו מוכיחה לנו שמדעת מגרש:

גמרא

שנינו במשנה, כי מי שאחזו קורדייקוס, פסול לנתינת גט: מבוררת הגמרא, מַאי – מהו אותו החולי המכונה במשנה 'קוּרְדְּיָיקוֹס'. אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּנַבְתֵּיהּ [–נשכו] חַמְרָא חַדְתָּא דְּמַעֲצַרְתָּא – על ידי שתיית יין חדש שנלקח היישר ממקום דריכתו שבגת, ועדיין לא תסס, נכנסה בו שידה הנקראת קורדייקוס ומבלבלת דעתו.

שואלת הגמרא, וְלִיתְנֵי – נשנה במשנה בפשטות, מִי שֶׁנִּשְׁכּוֹ יֵין חָדָשׁ ולקה בחולי המבלבל דעתו, ולשם מה הזכיר התנא שם החולי בלא שביאר מהו. משיבה הגמרא, הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּהָא רוּחָא – שידה זו האוחזת באדם על ידי שתיית היין חדש, קוּרְדְּיָיקוֹס שְׁמָהּ.

אולם עדיין שואלת הגמרא, לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ – לשם מה הוצרך התנא להודיענו שם השידה, משיבה הגמרא, נפקא מינה לְקַמְיָיעָא – על מנת להוציא שידה זו ולרפאות את הלוקה בה, משביעים אותה בשמה על ידי קמיע.

מבררת הגמרא, מַאי אֲסוּתֵיהּ – מהי רפאותו של חולי זה. בִּישָׁרָא סוּמָקָא אֲנוּמְרֵי – שיאכל בשר אדום כחוש שנעשה על גחלים, וְחַמְרָא מְרָקָא – וישתה יין מזוג בהרבה מים.

מביאה הגמרא רפואות נוספות למיני חוליים: אָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם – אומנתי. לְשִׁימְשָׁא בַּת יוֹמָא – הלוקה בחולי הבא מן החום שאחזו באותו יום, הרי שלרפואתו ישתה פּוּזָא דְּמַיָּא – כד מים. וכאשר חולי החום הינו בַּת תְּרֵי יוֹמֵי – בן יומיים, הרי שרפואתו היא סִיכּוּרֵי – הקזת דם. וכאשר חולי החום בַּת תְּלָתָא – שלשה יוֹמֵי, רפואתו שיאכל בִּישָׁרָא סוּמָקָא – בשר אדום כחוש אֲנוּמְרֵי – שנעשה על גבי גחלים, וישתה חַמְרָא מְרָקָא – יין מזוג בהרבה מים. ואילו לִשִׁימְשָׁא עֲתִיקְתָּא – הלוקה בחולי החום הנמשך ימים רבים, רפואתו כך היא, לִיתֵי תַּרְנְגוֹלְתָּא אוכְמְתֵי – יביא תרנגולת שחורה וְלִיקְרְעָהּ – יקרענה שְׁתֵּי וָעֶרֶב וְלִינַּלְחֵיהּ לְמִצְעֲתָא דְּרֵישֵׁיהּ – ויגלחו את אמצעית ראש החולה, וְלוֹתְבֵיהּ עִילָּוֵיהּ וְנַנְחֵיהּ עִילָּוֵיהּ – וישיבו התרנגול במקום

המשך בעמוד קצב

הגילוח ותישאר שם עַד דְּמִיסְרַךְ – עד שיהא דמו נדבק על ראשו, וְלִינְחוֹת וְלֵיקוּם בְּמָיָא עַד צַוָּארֵיהּ – ולאחר מכן ירד החולה ויעמוד במים עד צווארו. עַד דְּחָלִישׁ עָלְמָא עֵילָוֵיהּ – עד שיחוש חולשת הלב, ואז לֵימוֹד וְלִסְלִיק וְלִיתֵיב – ישוט ויעלה מן המים וישב.

וְאִי לָא – ואם לא יוכל לקיים רפואה זו עם התרנגולת, לֵיכּוֹל בָּרְתֵּי – יאכל מין ירק הקרוי כרתי, וְלִינְחוֹת וְלֵיקוּם בְּמָיָא – וירד ויעמוד במים עַד צַוָּארֵיהּ, עַד דְּחָלִישׁ עָלְמָא עֵילָוֵיהּ – עד שיחוש חולשת הלב, ואז לֵימוֹד וְלִסְלִיק וְלִיתֵיב – ישוט ויעלה מן המים וישב.

עוד מענייני רפואה ששנו כאן: כשם שאמר אביי לעיל, שִׁלְשִׁימְשָׁא – הלוקה בחום, רפואתו בִּישְׁרָא סוּמָקָא אַנּוּמְרֵי – יאכל בשר אדום וכחוש העשוי על גחלים וְחַמְרָא מַרְקָא – וישתה יין מזוג בהרבה מים כדי לצנן עצמו, כך לְתַלְנָא – לחולי שאחזו מחמת צינת השלג, רפואתו בִּישְׁרָא שְׁמִינָא אַנּוּמְרֵי – יאכל בשר שמן העשוי על גחלים וְחַמְרָא חֲוָיָא – וישתה יין חי שאינו מזוג במים, כדי לחמם עצמו.

הגמרא מביאה מעשה בענין רפואת חולי הצינה: רַב עַמְרָם חְסִידָא, כִּי הֲוָה מְצַעֲרִין לֵיהּ – כאשר היו מצערים אותו בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא – עבדיו של ראש הגולה, לפי שהיה חסיד ופרוש ומחמיר עליהם באיסורים, הֲווּ מַגְנוּ לֵיהּ אַתַּלְנָא – היו משכיבים אותו על השלג, ולקח בצינה. לְמָחָר, אֲמַרוּ לֵיהּ עבדיו של ראש הגולה לרב עמרם, מַאי נִיחָא לֵיהּ לְמָר דְּלֵיתֵי לֵיהּ – מה רצון כבודו שיביאו לו. אָמַר רב עמרם חסידא לעצמו, הָנֵי – עבדים אלו, כָּל דַּאֲמִינָא לְהוּ מֵיפַּךְ אַפְּכֵי – כל מה שאומר להם יעשו היפך דברי. לפיכך אָמַר לְהוּ, הביאו לי בִּישְׁרָא סוּמָקָא אַנּוּמְרֵי – בשר אדום כחוש העשוי על גחלים, וְחַמְרָא מַרְקָא – ויין מזוג בהרבה מים. ואמר להם כך על מנת שיעשו היפך דבריו, ויביאו לו בשר שמן ויין חי כפי שזקוק הוא לרפואתו כמו ששנינו לעיל שלחולי הצינה יאכל בשר שמן ויין חי. ואכן אֲתֵיתוּ לֵיהּ אִינָהוּ – הביאו לו הם בִּישְׁרָא שְׁמִינָא אַנּוּמְרֵי – בשר שמן העשוי על גחלים וְחַמְרָא חֲוָיָא – ויין חי.

מביאה הגמרא עוד בענין חוליו של רב עמרם חסידא: שָׁמְעָה יַלְתָּא – אשת רב נחמן, שהיתה אשה חשובה ובת הנשיא, על מה שנעשה לרב עמרם, וּמַעֲיְילָה לֵיהּ לְבֵי מַסּוֹתָא – שלחה להעלותו לבית המרחץ, וּמוֹקְמֵי לֵיהּ בְּמָיָא דְּבֵי מַסּוֹתָא – העמידוהו במי בית המרחץ, עַד דְּמַהְפְּכֵי מַיָּא דְּבֵי מַסּוֹתָא וַהֲווּ דָּמָא – עד שנהפך צבע מימי בית המרחץ ונהיו אדומים כדם, מחמת הזיעה האדומה שיצאה מגופו עקב אכילת הבשר השמן ושתיית היין החי, וְקָאֵי בִּישְׁרֵיהּ פְּשִׁיטֵי פָּשִׁיטֵי – ועמד בשרו בהרות בהרות [– כתמים] עגולות.

הגמרא מביאה עוד מענייני רפואת חולי הצינה: רַב יוֹסֵף כאשר לקה בצינה, אִיעַפַּק בְּרֵיחָיָא – התעסק בריחיים על מנת להתחמם ולהזיע. רַב שֵׁשֶׁת כאשר לקה בצינה, אִיעַפַּק בְּכִשּׁוּרֵי – התעסק בנשיאת קורות ומשאות. אָמַר, גְּדוֹלָה מְלָאכָה שֶׁמְּחַמֶּמֶת אֶת בְּעָלֶיהָ, לפיכך עשה כן לרפואתו.

מביאה הגמרא עוד בענין עבדיו של ריש גלותא שנהגו שלא כהוגן: כאשר התארח רב ששת אצל ראש הגולה, אָמַר לֵיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא [– ראש הגולה] לְרַב שֵׁשֶׁת, מַאי טַעְמָא לָא קָעִיד מַר גַּבַּן – מדוע כבודו איננו סועד אצלי. אָמַר לֵיהּ רב ששת, דִּלְא מָעֲלוּ עֲבָדֵי – מפני שעבדיך אינם הגונים, דַּחֲשִׁידֵי אַאֲכָר מִן חַבֵּי – וחשודים הם באיסור אכילת אבר מן החי. אָמַר לֵיהּ ריש גלותא, מִי יֵימַר – מנין לך דבר זה. אָמַר לֵיהּ רב ששת, חַשְׁתָּא מַחְוִינָא לָךְ – עכשיו אראה ואוכיח לך זאת. וכך עשה, אָמַר לֵיהּ רב ששת לְשַׁמְעָיָה – למשמשו, זִיל גְּנוֹב – לך בהחיבא כדרך גניבה, אַיְיתֵי לִי חַדָא כַּרְעָא מֵחֵיוָתָא – הבא לי רגל אחת מן הבהמה שהונבחה לאכילה, על ידי אותם העבדים, ותחביא אותה אצלך. אֵייְתֵי לֵיהּ – הביא לו השמש את הרגל. לאחר מכן, אָמַר לְהוּ רב ששת לעבדיו של ריש גלותא, אַהֲדְמוּ לִי הַדְמֵי דְּחֵיוָתָא – סדרו לפני את חלקי הבהמה לנתחיה. והיות וכבר נטל שמשו רגל אחת, אַיְיתוּ תְּלַת כְּרָעֵי – הביאו לפניו העבדים רק שלשה מרגלי הבהמה, אוֹתִיבוּ קַמֵּיהּ – והניחום לפניו.

אָמַר לְהוּ רב ששת לעבדי ריש גלותא, הָא – האם בהמה זו שסדרתם נתחיה לפני בַּעֲלַת שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם בלבד הֲוַאי. שמעו זאת העבדים, פָּסוּק אַיְיתוּ חֲדָא מֵעָלְמָא אוֹתִיבוּ קַמֵּיהּ – חתכו והביאו רגל אחת מבהמה אחרת בעודה בחייה, ואבר מן החי היא, והניחוה לפניו בכלל איברי הבהמה שהיו סדורים שם. אָמַר לֵיהּ רב ששת לְשַׁמְעָיָה, אוֹתְבֵיהּ נַמֵּי לְהַהּ דִּידְךָ – הנח גם את הרגל המוחבאת אצליך, אוֹתְבָהּ – הניחה שם משמשו לצד שאר חלקי הבהמה. אָמַר לְהוּ רב ששת לעבדי ריש גלותא, הַאי – האם בהמה זו בַּת חֲמֵשׁ רַגְלַיִם הֲוַאי, אלא על כרחך, כי משראו העבדים כי חסרה רגל אחת בלבהמה הביאו רגל נוספת ממקום אחר, והרי לך כי ראוי לחושדם על איסור אבר מן החי.

משעמד ריש גלותא על צידקת דבריו של רב ששת, אָמַר לֵיהּ ריש גלותא, אִי הָכִי – אם כן שהטעם שאינך סועד אצלי הוא לפי שחשודים הם, לִיעַבְדוּ קַמֵּיהּ (שַׁמְעָיָה) דְּמַר – יכינו עבדי את המאכלים לפני השמש של כבודו בהיתר, וְלֵיכּוֹל – ובכך תאכלו ללא חשש. אָמַר לֵיהּ רב ששת, לְחַיֵּי – לחיים, כלומר, מוסכם עלי הדבר. משהכינו את המאכלים לפני שמשו של רב ששת, קָרִיבוּ תַּבָא קַמַּיְיהוּ – הקריבו השולחן לפניהם לסעודה, וְאַיְיתוּ קַמֵּיהּ בִּישְׁרָא – והביאו לפני רב ששת בשר, וְאוֹתִיבוּ קַמֵּיהּ – והניחו לפניו עם הבשר רֵיסָתָנָא דְּחַנְקָא חַמְתָא – עצם קטנה שעל כף הירך, שאדם הבולעה, נחנק. בסברם שרב ששת שמשי שגוי נהור היה לא יבחין בעצם זו המעורבת עם הבשר ויאכלה ויחנק. וכל זאת על מנת להיפרע מרב ששת שעמד על היותם חשודים באבר מן החי.

אולם רב ששת נַּשְׁשֵׁיהּ – מישש בידיו את הבשר והרגיש בעצם המונחת שם, וְשַׁקְלֵהּ כְּרָכֵהּ בְּסוּדְרֵיהּ – נטל את כל חתיכת הבשר וכרכה בבגדו. לְבָתַר דְּאָכִיל – אחר שסיימו את הסעודה, רצו לבדוק מה כרך רב ששת בבגדו. אָמְרֵי לֵיהּ העבדים,